

to nemogoče? Zastonj, zastonj. Nazaj ne morem.

Izgubljen sem . . . zašel sem!

Moji vzori, moji mladostni prijatelji! Lahko smo se poslovili, pa za vselej. Sprejmite moje srčne pozdrave — pozdrave znanega neznanca v neznano bivališče svoje. Bledi vozni listič me je opozoril, da sem se vam izneveril, da drčim navzdol, dočim se dvigate vi vstrajno in krepko v azurne višave iz mlake dvomov in zmot proti večnemu solncu resnice in pravice.

Ali se vam niso izneverili tudi še drugi prijatelji moji? Gotovo vsi korakajo čvrsto in pogumno po smelo načrtanem potu. Le jaz . . . le jaz.

Moj mili Bože! Ali je zadosti, če rečem: homo sum? Ne. Nočem, ne smem, ne morem se opravičevati. To me itak ne pripravi nazaj na pravo pot. »Confiteor Deo omnipotenti . . .« Morda je kes že začetek stezice k resnici in pravici? Morda.

Meni ta odgovor vselej izvablja solze v oči, a v srcu budi nado, vstrajno voljo in zopet dvom: če že ni prepozno?

FANTAZIJE IZ LJUTOMERSKIH GORIC. SPEVAL V. S. FEDOROV. DUNAJ.

III.

Šla je deva čez planjavo,
čez planjavo zelenečo —
tam so plavali metuljčki
nad cveticami.

Pa so cvetke vzdihovale
po nedolžnosti zgubljeni,
a metuljčki šepetali
so v opojnosti:

»Nisem hotel, nisem hotel,
moja rožica«

Šla je deva čez planjavo,
čez planjavo zelenečo,
tam so med cveticami
vodice šumljale,
a ob vodi stal je grm
s cveti in pa s trnjem.

Pa poredni trnki so
devi zasadili se
v lahko krilo,
potlej pa so šepetali
z glasom ljubeznivim
dekllici:

»Nisem hotel, nisem hotel,
moja rožica«

Šla je deva čez planjavo,
čez planjavo zelenečo,
pa je prišel fantič mlad,
tihu si popeval.

Pa je v devo vprl oko,
tihu stopil je pred njo
in se zasmehljaj.

In smehljala se poljana
in smehljali so se valčki
in smehljale se cvetlice,
solnčni žarki se smehljali,
ko je fantič jo poljubil
na planjavi zeleneči
in ko tiho je šepetal
fantič dekllici:

»Jaz sem hotel, jaz sem hotel,
moja rožica«

* * *

Solnčni žarki se tope
na zelenem polji,
jasni spevi se glase
na zelenem polji;
sanje sanja rdeči mak
na zelenem polji

Aj, pravljicične sanje so
na zelenem polji.
vse življenje bujno tak
na zelenem polji.

Na večer pa spev zveni
na zelenem polji,
ko da kose brusijo
na zelenem polji,
Trave si šepečejo
na zelenem polji:
Jutri, sestre, nam je smrt
v pokošenem polji

MORILKA. F. J. DOLJAN.

Kadar se spomnim na to žensko, vselej me zaboli nekaj, vselej mi je nekako žalostno pri srcu . . .

Bila je srednje velikosti, ravno prav obilih udov in čudovito somernega života.

Umetnik-slikar ali kipar bi si ne bil mogel želeti lepšega, popolnejšega modela... Lepa, gládka lica ji je zalivala temnikasta rdečica in imela je košate, vranječrne lase, ravno take obrvi, pa velike, ognjevitve oči...

Bila je ena tistih nesrečnic, ki s svojo zunanostjo v povekšani meri mičejo ter vzbujajo strasti pri drugem spolu... ena tistih nesrečnic, ki jih je ustvarila narava tako, da se jim ni treba boriti samo zoper zunanje napade, katerim so izpostavljene, temveč tudi zoper lastno vročo kri, zoper lastno poželjenje, skratka, bila je ženska, ki je bila venomer obdana od nevarnosti, ženska, o kateri se je lahko vedelo že naprej, da jo prej ali slej doleti usoda...

Tistikrat, ko so jo izročili kazenskemu sodišču, je bila stara petindvajset let. Umorila je bila svoje pol leta staro dete...

O tem je pripovedovala pred preiskovalnim sodnikom sama tako-le:

»Jaz sem imela že prej enega otroka od — drugega očeta. Za tega otroka sem skrbela z vso ljubeznijo materinega srca... Vse sem žrtvovala zanj in lep je zdaj, cve-toč in zdrav — edina tolažba meni nesrečnici!...

Nezgodna je hotela, da sem bila v drugo — zapeljana in da sem dobila drugega otroka... Dala sem ga v rejo, kakor prvega. Ljubila sem oba enako. Toda zdaj so se začeli zame hudi časi! Z zaslužkom, ki sem ga imela, sem skrbela za enega otroka — za dva pa nisem mogla! Morala bi bila prikrajšati prvega, če bi bila hotela hraniti drugega. V prejšnjih letih sem si bila prištedila nekoliko denarja; dokler ni bil potrošen ta, je šlo, potem pa so se pričele zame grozne, neznosne skrbi!

Noč in dan sem mislila samo na to: kaj čem, kaj naj storim? Toda ni mi prišla nobena rešilna misel. »Tvoja otroka bosta stradala, bosta umirala« — ta zavest me je mučila bolj in bolj in me pripravila na posled tako dalcč, da sem začela obupa-

vati... Ne — da bi moja nedolžna otročiča trpela pomanjkanje — te misli nisem mogla prenašati več! In hkratu sem sklenila, da se usmrтім! »Potem vsaj vedela ne boš ničesar«, sem si dejala, »potem te vsaj peklo ne bo in rezalo pri srcu!«

Ta moj sklep je bil tako trden, da me ni mogla odvrniti od njega nobena reč več. Bila sem preslaba, da bi bila živela še dalje s to mučno zavestjo, da sem vsled svoje lahkomišljenosti spravila dvoje nesrečnih bitij v svet!...

Preskrbela sem si torej hudičevega olja, katerega sem nameravala izpiti. Toda prej sem hotela še enkrat videti svoja otročiča, hotela sem še enkrat objeti oba črvička, še enkrat ju pritisniti na svoje srce!... In podala sem se ono nedeljo, ko se je zgodilo tisto, najprej do mlajšega. Seboj pa sem imela morilno tekočino...«

Obrisala si je solzé, potem pa je nadaljevala.

»Dobila sem ga slabega, bolehnega. Zdelo se mi je, da mu ne privoščijo zraka dovolj, tako blede je bilo ubogo dete, in skazati sem mu hotela še zadnjo ljubav!... Vzela sem ga v naročje in nesla sem ga ven, da bi se vsaj enkrat naužil čistega vzduha in krepilne solnčne toplote. Ubrala sem z njim pot čez polje proti Savi in skoro pozabila sem pri tem, s kakim naklepom sem se bila podala z doma. Dospela sem do prijazne kotajnice, tam se vsedem. Pri tem začutim stekleničico z ono tekočino v žepu in zdreznem se. Spomnim se svojega drugega deteta, ki je bilo čvrsto, zdravo, a v nevarnosti, da postane ravno tako, kakor to, ki sem ga držala v naročju. In rekla sem si: »Kaj pomagaš otrokoma s tem, ako se usrtiš?... Ali ne bosta potem še večja revčeka, nego sta zdaj?... In v tem hipu mi zašepeče hudič na uho: »Izlij tekočino temu otroku v usta, ki je slabo, bolehalo in morda itak ne bo živel! Tako rešiš sebe in ohraniš drugemu otroku mater!...«

Predej sem stvar natančneje premislila, je bilo storjeno!... Ko pa se je začel otrok zvijati v grozних mukah, sem tekla takoj z njim do ljudi nazaj, pri katerih sem ga imela na hrani, in priznala sem, kakor veste, takoj, kaj sem storila!«

»To je res!« pritrđi preiskovalni sodnik. »Toda kako ste prišli do hudičevega olja, kakor imenujete vi tisto tekočino?«

»Dobila sem jo v lekarni.«

»Kar tako?«

Pri tem vprašanju se je zdreznila, potem pa je odgovorila:

»Ne, poslal me je moj gospodar z listom ponjo in jaz sem si je nekoliko odtočila...«

Tem besedam ni pripisaval preiskovalni sodnik nikakega pomena, in tudi pozneje pri glavni obravnavi niso polagali nanje nikake važnosti, mene, zapisnikarja, pa je prešinilo, ko sem čul to, takoj prepričanje, da za temi besedami tiči še nekaj, da ta ženska ni povedala popolne istine, da je nekaj pritajila in sicer nekaj velevážnega...

* * *

Tistikrat, ko je bila zvršila grozno dejanje, je služila pri čislanjem meščanu in poznatem trgovcu... Sodil je človek lahko že po njeni zunanjščini, da je bila samo v boljših hišah in da ni opravljala težkih del. Znala se je veleukusno oblačiti, to je pričala obleka, v kateri je bila prišla v preiskovalni zapor.

Bila je tudi dokaj izobražena.

Svojega dejanja se je globoko in istinito kesala. Prejokala je noč in dan in nikdar je nisem videl brez solz v očeh. Včasih je prišla z razpuščenimi lasmi pred preiskovalnega sodnika in tistikrat je bila v svoji žalosti čudovito lepa. Nikdar pa ni tako jokala, kakor kedar jo je prišla njena gospodinja obiskat. In to se ni zgodilo malkrat! Morala jo je imeti ta njena gospodinja posebno rada, pa tudi ona njo. Ko jo je začela gospodinja nekoč tolažiti,

se je razjokala na ves glas in kakor je bila dolga in široka, je padla pred njo na obraz po tleh...

Nobeden si ni mogel prav tolmačiti tega njenega početja, a vsi smo bili globoko ganjeni.

Preiskovalni sodnik se je obrnil proti oknu, jaz pa sem bežal venkaj na hodnik, da sem si otrl solzé... —

No in potem je prišla pred porotnike. Tudi ondi se je vsem smilila... Toda pomagalo ji ni nič, ker je zločin sama priznavala. Obsodba se je glasila: »Smrt na vislicah...«

»Oh, oh, vislice!« je vskliknila s pretresljivim glasom in še enkrat so se ji vsule kakor jagode debele solze po licih...

No, sodni dvor jo je priporočal pomiloščenju in prisojena ji je bila končno desetletna ječa...

* * *

Slučaj je nanesel, da sem prišel po mnogih letih v žensko kaznilnico... Kurat, gostoljuben mož, me je povabil na kozarec vina. To, kar mi je pravil o raznih kaznjenkah, s katerimi je imel opraviti, me je zelo zanimalo. Na ono nesrečnico sem se bil spomnil takoj in nameraval sem ga že vprašati, mu ni li znana, ko mi začne sam praviti povest, o kateri sem takoj vedel, da se tiče nje...

To, kar sem čul, je bilo povsem kakor kak roman...

Njena bivša gospodinja jo je tudi v kaznilnici še obiskavala. Nekoč je prišla k nji črno oblečena ter ji povedala, da je njen soprog umrl.

Ko je kaznjenska to slišala, je padla baš tako, kakor tistikrat v sobi preiskovalnega sodnika, prednjo na tla, razjokala se ter vskliknila:

»Odpustite nama — odpustite nama!«

Zdaj, ko je bil on mrtev, se ji ni zdelo več potrebno molčati!...

Gospodinja je prvi hip ni razumela. Hkratu pa so se ji razširile oči in bilo ji

je jasno ... jasno — —! A zdaj se ji to nesrečno bitje, ki se je vilo ob njenih nogah, ni smililo nič več! ... Obrnila se je vstran od nje in odšla, ne da bi bila izpregovorila še kako besedico z njo. Od tistih dob je ni bilo nikoli več k nji! ...

Jaz pa sem se, ko sem bil zvedel njene zapeljivca, takoj domislil, kako sem nekaj pri preiskavi dvojil o tem, da je govorila ta ženska čisto resnico ... In čim bolj sem preudarjal vso stvar, tim bolj se mi je vsiljevalo prepričanje, da je nosila v svojem srcu še drugo skrivnost in da ni bil tisti »hudič«, ki ji je bil pošepetal na uho, da naj umori otroka, nikdo drug, nego — on, njen gospodar, katerega ljubica je bila! ...

Njemu, ki je bil zaradi žene pač v nemali zadregi, je bil otrok na poti. Za to jo je zapeljal k zločinu ter ji presrbel tisto grozno tekočino. Računal je brez dvojbe na to, da bo dovelj trdna, pa da se na kmetih stvar ne bo tako natanko preiskovala ... V tem pričakovanju se je sicer zmotil, a rešen je vendar bil, ker je vzela ona vso krivdo nase! ...

Ah, te slabe, te tolikanj zaničevane in prezirane ženske so v svoji ljubezni zmožne tolike požrtvovalnosti, do kakršne se na svoje viteštvo in na svoj heroizem toli ponosni možki spol nikoli in nikoli ne popne! ...

Da, to bi bil sujet za pretresljivo povest! ... Toda jaz sem se odločil, podati sama dejstva, ker se mi zdi, da nudijo ti gododki v svoji goli istini zanimivejši in pristnejši prispevek k spoznanju ženske duše, nego če bi jih bil obdal v kateremkoli oziru s plodovi lastne domišljije ...

V SLOVO. FRAN ŽGUR. PODDRAGA.

Podaj mi roko
poslednjič v slovo,
glej, jutri odspejem
čez strmo goro!

Morda še kedaj
spet pridem nazaj —
Morda še zagrne
ljubezni nas maj.

Ljubezni steze
držijo v srce,
čez reke bobneče,
čez strme gore!

Ljubezni nikdar
ne vgasne vihar —
Ne plakaj, oj dekle,
k slovesu nikar!

Kot zvezda neba,
tako lesketa,
ne vgasne grabljiva
tam roka je zla!

Kako mi trpi
srce, krvavi,
ko tebe ostavljam,
povedati ni ...

V prežalno slovo
naj tvoje oko
kot solnce mi sije
čez strmo goro!

BIORS GODUNOV. A. S. PUŠKIN. PREVEL EDVIČ.

VII.

Grad vojvode Mniška v Samboru.

Soba za oblačenje.

Marina, Ruzja (jo oblači), služabnice.

Marina (pred zrcalom). No, kaj, je li gotovo,
prej mogoče ni?

Ruzja. Izvolite — sedaj najprej se odločite.
Kaj pa nadenete, te niti z biseri?

Ali smaragdove nakite?

Marina. Demantni dijamem.

Ruzja. Prekrasno! Pomnite, ko ste ga
nadevali,

Ko ste hodili, milostna, na dvor. Jaz vem,
Na plesu, govore, ko solnce ste bliščali,
Možje so ahali, a drugi so šeptali ...

Takrat je, mislim, videl prvikrat vaš kras
Hotkjevič mladi, ki se je potem pogubil,